

1) הכתוב והקדמה

התעוררו המופתים על יתור ונאמר זה חסד שכבר הקדים ויהיו מיי שרה וגו', וכל שידוענו נזם ונעלה גדולה ונפלאה של שרה חנוני, וזה: האדם לנעלתו על כל הנצחיים ונלד הכנענו ועמונו בעבר והנפש הרומני, יש לו נעלה עליהם ונלד הכנענו ח"ע, כי כל צדווי נעיס חיים מייס רק מיי גשמי, והנצחיים העליונים מייס הרומני לנלד, אצל האדם נועיד כ"ז היותו למיות מייס כפוליס, מיות גשמי ומיות רומני, כי וין הנוך חליו להסגות מניד על צדדים הנלרקים חל מיי גופני כחכילה שתיס ושיס, גם לכל דברים החנוניים שהם הכנה לקיום גופו כמו עבודת אדם ועסקיו ומיווי ש"ל שחיים רק ונלד לרכי עו"ה"ל, גם וין המיוצ עליו למיות מיות הרומני ונלד נפשו העליונה, והוא העסק בעניינים רומניים כמו העיון בתורה ונקיים ונלדתי, ושני ויני המייס האלה המיועדים לכל אדם ונלד היותו מוכרי הנצחיים לרעים להיות אגודים אחרים ונלדתי יחד לא יתכדו לעולם, כי גם בעסקן עיוני מוכרי גופו לא יהיה תכלית המוכון ומנוי רק לרכי עו"ה"ל, אצל לריך שיתלוס חליו תועלת רומניו ונפשו שהם מיי עו"ה"ל, כי חס שהיס עסקו נצחיים שתיס והלכיה וישגס וקיים ותשניס ושיסם לרכי גופו לנלד להגות עמו ונלדתי חפלו ותלווה לנלד, כנס הוא ומלדתי חל הנצחיים הסמניים ומנוי הנלדתי, חל הנצחיות ומיות שחיים ומעסקים רק נלדתי גופם לנלד, אצל וין המיוצ לו להיות עובד חל צורלו מניד גם בעסקן נלדתי גופו, נצחיים להנצח חל גופו להיות ראוי לעבודת צורלו, נשיס לפת לגופו ועומה לנוך הנצחיות חלל תמקף עליו דעתו ומנוס חנונית השיס, ככל הדבר, האדם ונלד ונעלתו לריך מניד לשקול נלדתי שכלו ללרף תכלית נפשו ורכיסי נכל תשויסי חלניים ונלדתי, כי רק נלדתי זה ומנוס חללית המוכון נלדתי גשמי נפשו על ע"ס רומניו, חס ילרף עיון הרומני ונפשו גם נלדתי גופני גשמי, והאדם הננוע נכנסו לל על שני ויני המייס האלה והיו נשגית רק בעסקי עניינים חלניים, חף שסוף מי חין מיותו רק ונלד גופו וכמי הנפשו, אצל הוא ונת ונלד נשגית כנלדתי, הסעיים נחיים קרויים נחיים, ונלדתי וזה כי האדם החנוני ללדס הוא כהיותו מי חיים כפוליס, מיי גופו עם מיי נפשו, ומעסק בעניי גשמי נכונת תועלת רומני, ועד"ז הוא מיי עו"ה"ל ונלדתי עם מיי עו"ה"ל, חסו שהעידס המוכר על שרה חנוני שנכל נשך זמן עניויהם נלדתי הנפשו חלו, יתס מיי חיים כפוליס המוכרס, וחסו שהעידס וחסו שהעידס שני מיי שרה (לחם ווייפאכע לעצמן שרה"ס), ח"ל חלל היות מיותם מיות גופי לנלד, אצל היותו ולרף חליו גם מיות הרומני, ולפי זה נלדתי שני שם לנלדתי חל חל שחלר ונלדתי זה לריך לומר שני מיי שרה כחמכונה לומר לך שחצי מייסם של לדיהים לפני המוכרס נלדתי ונלדתי"ל: והנצחיים מכוונים עם זה שחלרתי: (א)

2) אחרים ירה

היה יושב ודורש והצבור מתגמנס בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שהמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שהיתה ק' וכ' ו' ותמלוך על ק' וכ' ו' מדינות:

3) ח' ה"ה

1 | **איתא** במד"ר ר"ע ה"י יושב ודורש התחילו להתגמנס בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר למלך על קכ"ז מדינה. תבא בת בתה של שרה שחייתה קכ"ז שנים ותמלך על קכ"ז מדינות. וצריך להבין היאך בדברים הללו עוררן משנתן אלא משום שראינו ששרה חייתה קכ"ז שנה בעבור זה מלכה אסתר על קכ"ז מדינות, א"כ החשבון עבור כל שנה מדינה אחת, ולפי החשבון יוכל להיות לכל שבוע עיר אחת ולכל שעה עכ"פ כבר אחד אשר שוויו כמה וכמה אלפים א"כ בעת אשר ישן אדם מעט יוכל להפסיד כמה אלפים משום זה נתעוררו משנתן. (ג)

4) אלו קל נחן

מה היה תחלתו של רבי עקיבא אמרנו ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבא אבן מי הקק אבן זו אמרו לא המים שתדיר [נופלים] עליה בכל יום [1] אמר [לו] עקיבא אי אתה קורא אבנים שהקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן ק' וחומר בעצמו מה רך פסל את הקשה דברי תורה שקשה כבדול על אחת כמה וכמה שיהקק את לבי שהוא בשר ודם. מיד הוי ללמוד תורה. הלך (2) הוא ובנו וישבו אצל סלמדי תינוקות א"ל רבי למדני תורה אחו רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח כתב לו אלף בית ולמדה [1]. [אלף תיו ולמדה תורת כהנים ולמדה]. היה לומר והולך עד שלמד כל התורה כולה הלך וישב לפני רבי אליעזר ולפני ר' יהושע אמר להם רבותי פתחו לי פתח משנה כיון שאמר לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו אמר (אלף וז למת נכתבה בית וז' למת נכתבה) דבר זה למת נאמר חור ושאלו והעמידו בדברים. רבי שמעון

5) ח' ה"ה

רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנאמר (מלכים א יח לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו. (3) והטעם מפני שתפלת השחר (6) זמנה ידוע בבוקר בקומו ממטתו מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו וכן של ערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום כעוד שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אל לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה כן שכרו הרבה מאד.

8) מוסר למה אמרנו

1 | וכבר המשילו את הענין של "הפסק" למי שמבשל מיחם של מים על האש, שאם רצונו שיתבשלו המים, עליו להניח את המיחם על האש עד שירתחו המים, אבל אם יפסיק באמצע ויטלקנו מע"ג האש, יתקררו המים, ואפילו אם יחזור ויעשה כן אלף פעמים לא ירתחו, וישארו כמו שהיו. ואצל רבי עקיבא מצינו, שבא לביתו לאחר י"ב שנה שלמד תורה מחוץ לבית, וטרם הכנסו שמע מאחורי הדלת את אשתו משיבה כי לו שמע בקולה היה שוהה עוד י"ב שנים בבית המדרש, וכששמע רבי עקיבא זאת חזר מיד לתלמודו, ולא נכנס לביתו אפילו לרגע קט (כתובות סג א). ונפלא הדבר מבינתנו, איה הכרת הטוב שהיה חייב לה, וכמו שאמר רבי עקיבא אחר כך: "שלי ושלכם שלה הוא", שהיא הפכתו מרועה צאן לרבן של ישראל, ומדוע לא נכנס לרגע אחד לשמח את לבה, ובפרט לאחר שכבר שמע שהיא נותנת לו רשות לחזור.

(9) ע"מ

ועל כרחק שידע רבי עקיבא ההפסד הגדול שבהיסח הדעת והפסק מועט כזה, ועל כן הכריע ופסק שאין לו ליכנס. [ונתבאר בזה במאמר סו]. ולא זו בלבד, אלא היה פשוט לו שגם רחל אשתו יודעת ומבינה זאת, שאם לא כן בודאי היה נכנס להפיס דעתה.

וברור כחמה, שאילו בי"ב השנים הללו היה לר"ע רגע אחד של היסח הדעת בלימודו, בודאי שגם עכשיו לא היה לו היתר להמנע מלהכנס לביתו לשמח לב אשתו, ועל כרחק שידע ר"ע שבכל י"ב השנים הללו לא היה לו אפילו היסח הדעת "כלשהו".

*

עוד נוסיף לומר, שמלבד ההפסד הגדול הכרוך בהפסק, שעל ידו עלול הוא להפסיד את מה שכבר השיג, עוד טעם היה לו לרבי עקיבא שלא להכנס, כג' אינו דומה דבר שלם לשני חצאים של הדבר, ואף של"ד שנה הם ב' פעמים י"ב שנה, מ"מ כ"ד שנה הם מציאות אחרת ואין ב' פעמים י"ב שנה שוים לכ"ד שנה, וכל מה שזכה רבי עקיבא ע"י כ"ד שנה לא היה זוכה ע"י ב' פעמים י"ב שנה, ולפיכך אם היה נכנס אף לשעה מועטת שוב לא היה זה כ"ד אלא י"ב ועוד י"ב.

כה.ו. ולכני הפלגשם אשר לאברהם וגו'.

(10) ע"מ

פירש רש"י "הפלגשם חסר כתיב, לפי שלא היתה אלא פלגש אחת היא הגר היא קטורה, נשים בכתובה, פילגשים בלא כתובה". ואכתי צריך ביאור, מדוע נכתב ס' בסופו, אחר שהוא לשון יחיד. ועוד פליאה היא, המשך לשונו של רש"י ז"ל.

ותירץ הגר"א על-פי דברי הגמרא (בי"ק פט, א), דאסור לאדם לדור עם אשתו בלא כתובה. וצריך ביאור, כי מה יוסיף ומה יתן, הלא האשה מאמינה לו. אלא נחקור קודם, למה כינוה בשם "כתובה" ולא 'כתב', כראוי.

אלא כי ידוע (סוטה יז, א) ששם י"ה שורה בין איש ואשה, וכדי להשלים שם הוי"ה קראו לכתב ההוא כתובה. לפיכך אסור לדור בלעדיה, כדי שלא יפרד שם השם. אכן בפלגש שאין לה כתובה, באמת נחסר השם. והיינו שפירש רש"י "הפלגשם חסר כתיב, לפי שלא היתה אלא פלגש אחת", וקשה לרש"י למה לא כתב "פלגש", ותירץ "פלגשים בלא כתובה", ולכן נפרד השם, והוי "פלג שם", את זאת רצתה התורה לרמוז לנו.

קמח"ל ע"מ

והכר שטן מלפנינו ומאחרינו

"ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" (ג, ב)

הקשו המפרשים, מדוע הכי"ף של "ולבכותה" הוא כ"ף זעירא? ועוד הקשו, מדוע כתיב מקודם "לספוד לשרה" ורק אח"כ "לבכותה", והרי הבכי קודם להספד, כדאיתא במסכת מועד קטן (כז, ב) "שלושה ימים לבכי ושבעה להספד"? וביאר בעל "קהלת יצחק" על פי מה שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ב): "לאחר העקידה בא השטן לשרה וא"ל: "אי שרה לא שמעת מה שנעשה בעולם". א"ל: "לאוי".

אמר לה: "לקח אישך הזקן לנער ליצחק והקריבו לעולה. והנער בוכה ומילל שלא יכול להנצל, מיד התחילה בוכה ומיללת. בכתה ג' בכיות כנגד ג' תקיעות, ג' יללות כנגד ג' יבבות, ופרחה נשמתה ומתה". בא אברהם אבינו מצאה שמתה, שנאמר "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", מהיכן בא, מהר המוריה".

דברי הפרקי דר"א צ"ב, שהרי ידוע שגם השטן הוא שלוחו של מקום, ותפקידו הוא להעמיד את בני האדם בניסיון ברור שאין כוונתו שהאדם ישמע לו. אדרבא, רצונו שהאדם לא ישמע בקולו. בכך היצה"ר עצמו מגיע לתכלית בריאתו (כדאיתא בזוהר פרשת תרומה (דף קסג. בדפוס וילנא) עיי"ש המשל לבן המלך והזונה). ומכיון שכך, צריך להבין מה רצה השטן משרה לאחר מעשה העקידה: אם לנקום באברהם על עמידתו בניסיון העקידה, הרי נתבאר שגם השטן רוצה שהאדם יעשה את רצון ה'. מדוע הבעית את שרה? אולם ידוע שעל כל מצוה שאדם עושה מגיע לו שכר; וכנגד זה אם יחטא ויעבור עבירה יקבל את עונשו. בדרך כלל אין מנכים את זכויותיו של האדם בחובותיו. להיפך, את השכר המגיעו יקבל בנפרד, והוא הדין באשר לעונש. ברם, כאשר אדם תוהה על הראשונות, אזי אין הקב"ה משלם לו שכר עבור המצוה כדכתיב ביחזקאל (לג) "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעיו". וביארו חז"ל במסכת קידושין (דף מ, ב) דההוא בתוהא על הראשונות. הסברם של דברים: כשם שהתשובה מוחקת את העבירה, — דהחריטה מעומק הלב עוקרת את העבירה למפרע, — הוא הדין כשמתחרט על המצוה שעשה נחשב לו כאילו לא עשה. ולכן, אם אחרי קיום מצוה כלשהי בא אדם לידי בזיון או להפסד ממון וכדו', עליו לדעת שמעמידים אותו עכשיו בניסיון, שכן הוא דרכו של היצה"ר שכאשר אינו מצליח למנוע את קיום המצוה, הוא מנסה לגרום שיתחרט אח"כ על המעשה הטוב שעשה ויפסיד את שכרו. נמצא לפי"ז שעושי מצוות עומדים בפני שני ניסיונות. האחד קודם עשיה שאז בא השטן ומנסה בכל מיני דרכים למנוע את עצם קיום המצוה; והניסיון השני הוא אחרי שגבר על יצרו ועשה המצוה — גם אז בא השטן לגרום שיתחרט ויעקור עי"ז את המצוה למפרע.

גם בעקידת יצחק אנו מוצאים את שני הניסיונות האלה. בדרך לעקידה הרבה השטן בניסיונות לעכב את אברהם ויצחק בדרכם ולמנוע את עמידת אברהם בניסיון הגדול הזה. כשראה שהדבר לא עלה בידו פנה אל הדרך השניה וניסה להביא את אברהם לידי חרטה. בטוח היה היצר שאם ימית את שרה, יתחרט אברהם על שעמד בנסיון העקידה ויתחא על הראשונות. אך אברהם שהתמצא בתחבולות השטן ומזימותיו, עמד גם בנסיון הזה. הוא הלך לספוד את שרה, כלומר לספר מעשיה הטובים ולמעט בבכי. רמז לכך נתנה התורה בבכותבה "ולבכותה" בכ"ף זעירא (עיי"ן בעל הטורים). שכן ידע אברהם שאם יראוהו מרבה בבכי יאמרו שהוא מתחרט על מעשה העקידה לפי שהעקידה גרמה לו שיאבד את אשתו הצדקת, ובמיוחד בזמן ההוא היתה זו אבידה שאין לה תמורה כלל. ובזה נתרץ גם את קושיתנו השניה על סדר הכתובים. "לספוד לשרה" — היה אצלו ההספד, דהיינו סיפור מעשיה הטובים, ולא הבכי. ודרך התורה היא לנקוט את הדבר העיקרי תחילה. רק אח"כ נאמר "ולבכותה" — הצד הטפל של הענין.